

เวชบันทึกศิริราช

SIRIRAJ MEDICAL BULLETIN

ISSN 2697-4436

ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2564

เวชบันทึกศิริราช

บทความพิเศษ

เกร็ดประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแพทยสตรีไทยยุคแรก

นิพนธ์ต้นฉบับ

ความต้องการในการพัฒนาความรู้ด้านแพทยศาสตรศึกษาของอาจารย์แพทย์ในประเทศไทย

ยาสมุนไพรรักษาอัมพฤกษ์อัมพาตในตำราการแพทย์ไทยเดิม (แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับอนุรักษ์) เล่มที่ 1 : การวิเคราะห์ทางเภสัชกรรมไทยและหลักฐานเชิงประจักษ์

บทความทั่วไป

Rehab Pipe: นวัตกรรมในการเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อในการงอและเหยียดข้อศอก (Elbows) และข้อเข่า (Knees) สำหรับผู้ป่วยที่มีภาวะกล้ามเนื้ออ่อนแรง (Muscle weakness)

การพยากรณ์ข้อมูลอนุกรมเวลาทางการแพทย์ด้วยตัวแบบอาร์มา

ความสำคัญของการลดการปล่อยคาร์บอนในงานระดับความรู้สูง

การผลิตเซรัมแก้พิษงูชนิดครอบจักรวาลต้องพิชิตประสาท

หญิงตั้งครรภ์ที่เป็นซิฟิลิสและมีประวัติแพ้ยาเพนิซิลลิน: แนวทางปฏิบัติในโรงพยาบาลศิริราช

อุปกรณ์ช่วยสำหรับกิจวัตรประจำวันในผู้สูงอายุหลังกระดูกสะโพกหัก

การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพยาบาลเพื่อการดูแลผู้ป่วยโรคโควิด-19

เว็บบัณฑิตสิริราช

เว็บบัณฑิตสิริราช

จัดพิมพ์โดยอนุมัติของคณะกรรมการ
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล

เว็บบัณฑิตสิริราช

เป็นวารสารวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้เสนอผลงานวิจัย และวิชาการ (Research Article) รายงานผู้ป่วย (Case Report) บทความทางวิชาการที่น่าสนใจ (Academic Article) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการแพทย์ และสาธารณสุข และผู้สนใจทั่วไป บทความที่เผยแพร่ในเว็บบัณฑิตสิริราชมีการควบคุมคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) และสามารถใช้อ้างอิงเพื่อความก้าวหน้าในสายงานของบุคลากรสายสนับสนุน

เว็บบัณฑิตสิริราช

ผ่านการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการกลุ่มที่ 2
ในฐานข้อมูล TCI

วัตถุประสงค์

เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัย บทความวิชาการด้านการแพทย์ และสาธารณสุขในวงกว้าง

กำหนดออก

ปีละ 4 เล่ม ในเดือนมกราคม - มีนาคม,
เมษายน - มิถุนายน, กรกฎาคม - กันยายน
และตุลาคม - ธันวาคม

ระบบการจัดการวารสารออนไลน์

เว็บบัณฑิตสิริราช ได้ใช้ระบบการจัดการวารสารออนไลน์ Thai Journals Online (ThaiJo)

ThaiJo ได้รับการติดตั้ง และดูแลโดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Citation Index Centre, TCI) จากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อพัฒนาคุณภาพวารสารไทยในฐานข้อมูล TCI ให้มีมาตรฐานสากล

ขอเชิญชวนผู้สนใจส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในเว็บบัณฑิตสิริราช” ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ผู้สนใจสามารถส่งบทความผ่านอีเมลหรือศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมที่เว็บไซต์

<http://www.tci-thaijo.org/index.php/simedbull>

<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/simedbull/index>

เวชบันทึกศิริราช

เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ ไทยของสารศิริราช
มุ่งสู่มาตรฐานวารสารการแพทย์ของไทย

จัดพิมพ์โดยอนุมัติของคณะกรรมการคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ศ.นพ.ธวัชชัย อัครวิพุธ
ศ.ดร.นพ.วรุฒม์ ไล่ห้สิริวัฒน์
รศ.พญ.เจนจิต ฉายะจินดา
รศ.ดร.นพ.เชิดศักดิ์ ไอรณรัตน์
รศ.นพ.ประภัทร วาณิชพงษ์พันธุ์

บรรณาธิการบริหาร
บรรณาธิการ
รองบรรณาธิการ
รองบรรณาธิการ
รองบรรณาธิการ
รองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

ภายในคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.ดร.แพทย์หญิงนิศารัตน์ โอภาสเกียรติกุล
ผศ.ดร.นพพล เผ่าสวัสดิ์
กพญ.วรรณดี พลาบุภาพ
ภญ.วิมล อนันต์สกุลวัฒน์

กองบรรณาธิการ

ภายนอกคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.นพ.สุรสิทธิ์ ชัยทองวงศ์วัฒนา

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผศ.พญ.อภิรดี จิรัฐติกาลโชติ

วิทยาลัยพยาบาลสหราชอาณาจักร

ผศ.ดร.บุหงา ตโนภาส

โรงพยาบาลราชวิถี กระทรวงสาธารณสุข

นาวาอากาศตรี นพ.สุขุม ศิลปอาชา

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ

กระทรวงสาธารณสุข

นพ.ดร.วิรุฬห์ ลีเมสวา

สำนักงานโรคเอดส์วันโรค และโรคติดต่อ

ทางเพศสัมพันธ์

พญ.รสพร กิตติเยวมาลัย

โรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี

กรุงเทพมหานคร

พญ.ชนันยา ห่อเกียรติ

โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์

จังหวัดอุบลราชธานี

นพ.ชัยอนันต์ โสตาภักดิ์

โรงพยาบาลบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

นพ.เชาวนิศ พิมพรัตน์

โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น

พญ.ศรินภา ศิริพร ณ ราชสีมา

สำนักงาน

อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ชั้น 2 ห้อง 207 คณะแพทยศาสตร์
ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700
โทรศัพท์ 0-2419-2884

Email

sijournal92@gmail.com

“บทความต่างๆ ที่ปรากฏในเวชบันทึกศิริราชเป็นผลงานจากความคิดหรืองานวิจัยของผู้เขียนและ / หรือคณะผู้เขียน
ถือเป็นความรับผิดชอบและลิขสิทธิ์ของผู้เขียนและ / หรือคณะผู้เขียนตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537”

- 5 เกร็ดประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแพทย์สตรีไทยยุคแรก
- 13 ความต้องการพัฒนาความรู้ด้านแพทยศาสตรศึกษาสำหรับอาจารย์แพทย์ในประเทศไทย
- 21 ยาสมุนไพรรักษาอัมพฤกษ์อัมพาตในตำราการแพทย์ไทยเดิม (แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับอนุรักษ์) เล่มที่ 1: การวิเคราะห์ทางเภสัชกรรมไทยและหลักฐานเชิงประจักษ์ผิดพลาดในผู้ป่วยเด็กโรงพยาบาลบุรีรัมย์
- 31 Rehab Pipe: นวัตกรรมอุปกรณ์เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อในการงอและเหยียดข้อศอกและข้อเข่า สำหรับผู้มีภาวะกล้ามเนื้ออ่อนแรง
- 38 การพยากรณ์ข้อมูลอนุกรมเวลาทางการแพทย์ด้วยตัวแบบอาร์มา
- 50 ความสำคัญของการลดการปล่อยคาร์บอนในงานระดับความรู้สึก
- 56 การผลิตเซรัมแก้พิษงูชนิดครอบจักรวาลต่องูพิษประสาท
- 62 ทฤษฎีตั้งครุฑที่เป็นซิฟิลิสและมีประวัติแพ้ยาเพนิซิลลิน: แนวทางปฏิบัติในโรงพยาบาลศิริราช
- 74 อุปกรณ์ดัดแปลงสำหรับการทำกิจวัตรประจำวันในผู้สูงอายุหลังกระดูกสะโพกหัก
- 81 การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพยาบาลเพื่อการดูแลผู้ป่วยโรคโควิด-19

Historical Anecdotes about Early Thai Female Physicians

Professor Dr. Sanya Sukpanichnant

Department of Pathology, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University

Siriraj Medical Bulletin 2021;14(4): 5 -12

Abstract

Early Thai female physicians graduated with medical degree in Thailand by enrolling for premedical education at Chulalongkorn University as first generation female undergraduate students in 1927 for 2 years then crossed over the Chao Phraya River to study medicine at Siriraj Hospital as first generation female medical students for 4 years and graduated in 1932. A number of historical anecdotes regarding this issue are presented to celebrate a century of gender equality in Thai education in 2021.

Keywords: early Thai female physicians; first generation female undergraduate students; first generation female medical students; gender equality in Thai education

---

Correspondence to: Sanya Sukpanichnant

Email: 2301101@gmail.com

Received: 29 March 2021

Revised: 21 April 2021

Accepted: 30 April 2021

<http://dx.doi.org/10.33192/smb.v14i4.250226>

เกร็ดประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแพทย์สตรีไทยยุคแรก

ศาสตราจารย์ นายแพทย์สัญญา สุขพลันันท์

ภาควิชาพยาธิวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

แพทย์สตรีไทยยุคแรกที่สำเร็จปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย เริ่มเรียนเตรียมแพทย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนิสิตหญิงรุ่นแรกในปีการศึกษา 2470 เป็นเวลา 2 ปี แล้วข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยามาเรียนแพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราช เป็นนักเรียนแพทย์หญิงรุ่นแรกอีก 4 ปีจนสำเร็จในปีการศึกษา 2475 มีเกร็ดประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจซึ่งควรนำมาเผยแพร่เนื่องในโอกาสครบรอบ 1 ศตวรรษของความเสมอภาคทางเพศในการศึกษาของไทยในปี 2564 นี้

คำสำคัญ: แพทย์สตรีไทยยุคแรก; นิสิตหญิงรุ่นแรก; นักเรียนแพทย์หญิงรุ่นแรก; ความเสมอภาคทางเพศในการศึกษาของไทย

นิสิตหญิงรุ่นแรกของไทยเริ่มต้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเตรียมเรียนแพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราช

ความเสมอภาคทางเพศในการศึกษาของไทยเริ่มต้นเมื่อมีพระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 23 กันยายน 2464 ที่กำหนดให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนอายุได้ 14 ปีบริบูรณ์ โดยกำหนดให้คำว่า “เด็ก” หมายความว่าทั้งเด็กชายและเด็กหญิงไม่ว่าในทีใด ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นที่น่ายินดีว่าในช่วงเวลา 100 ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาทางการศึกษาที่ยกระดับจากชั้นประถมศึกษาไปสู่ชั้นมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษาตามลำดับ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของสตรีไทยเริ่มครั้งแรกในปีการศึกษา 2470 เมื่อมหาอำมาตย์ตรี หม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี คณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงเห็นความจำเป็นที่จะใช้แพทย์สตรีเพื่อรักษาสตรีในกรณีที่ไม่เหมาะจะให้แพทย์ชายรักษา ซึ่งการสร้างโรงเรียนแพทย์ให้สตรีโดยเฉพาะนั้นย่อมทำได้ยาก แต่

ในสมัยนั้นการให้เรียนร่วมกันก็อาจเกิดข้อครหาขึ้นมาขึ้นได้ ดังนั้น การที่หม่อมเจ้าพูนศรีเกษมทรงเสนอให้รับสตรีเข้าเรียนแพทย์ในครั้งนั้น จึงได้รับการต่อต้าน มีเสียงตำหนิตัวเดียวกันมาก แต่พระองค์ก็ทรงมุ่งมั่นที่จะให้สตรีมาเรียนร่วมกับชาย นับเป็นการเรียนสหศึกษาในระดับอุดมศึกษาครั้งแรกของประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระบรมราชชนกทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม กล่าวชมเชยในเรื่องนี้

“การรับผู้หญิงเข้าโรงเรียนแพทย์นั้น interest ฉันทมาก เพราะเป็นความตั้งใจไว้ว่าถ้ามีโอกาสอยากจะลอง แต่ฉันเองไม่ได้นึกว่าจะมีวันเห็น เธอเก่งมาก สิ่งไรทั้งหมดต้องลองจึงจะรู้ว่าทำได้หรือไม่ ใคร ๆ ก็ยอมจะแลเห็นว่าเราต้องการหมอผู้หญิง”

ในครั้งแรกนี้ มีการรับสตรีเข้าเรียน 7 คน ในต้นปีการศึกษา 2470 นี้ หม่อมเจ้าพูนศรีเกษมทรงคัดเลือกผู้สมัครจากตระกูลที่ดีและมีประวัติดี ทรงเอาพระทัยใส่ดูแลใกล้ชิด ในระยะแรกของการเรียนนั้นถึงกับทรงให้หม่อมเจ้าหญิงศุขศรีสมรพระชายาปลอมพระองค์เป็นนิสิตาไปเฝ้าสังเกตการณ์อยู่ด้วย ในจำนวนนิสิตหญิงรุ่นแรก 7 คน ได้แก่ ม.ร.ว.ส่งศรี เกษมศรี, ม.ร.ว.ันทา ทองแถม, นางสาวชด นิธิประภา, นางสาวฉลอง ไกรจิตติ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นฉัตรฉลอง), นางสาวไทยเชียง อรุณลักษณ์,

นางสาวเต็มดวง บุณนาค, และนางสาวอำภา ยุคตะนันท์⁴

เมื่อเทียบกับทะเบียนนักเรียนแพทย์ของฝ่ายการศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลและทำเนียบศิษย์เก่าศิริราชในเวชชนิสสิต เล่มที่ 20⁵ มีรายละเอียดนักเรียนแพทย์หญิงที่จบการศึกษา ดังนี้

จบแพทย์ศิริราช รุ่น 38 ปีการศึกษา 2475 จำนวน 3 คน คือ ศ. พญ. ท่านผู้หญิงเฉิดฉลอง เนตรศิริ (ฉลอง ไกรจิตติ) (เลขทะเบียน 94), ศ. พญ. ม.ร.ว.สงศรี เกตุสิงห์ (เกษมศรี) (เลขทะเบียน 90), และ พญ.ไทยเชียง ธรรมารักษ์ (อรุณลักษณ์) (เลขทะเบียน 95) มีผู้ชายที่จบรุ่นนี้ 12 คน

จบแพทย์ศิริราช รุ่น 39 ปีการศึกษา 2476 จำนวน 1 คน คือ พญ.ชด นิธิประภา (เลขทะเบียน 88) และยังมีรุ่นน้องที่จบในรุ่นนี้อีก 1 คน คือ พญ.อุไรวัฒน์ รสานนท์ (สุนทรลักษณ์) (เลขทะเบียน 108) มีผู้ชายที่จบรุ่นนี้ 12 คน

จบแพทย์ศิริราช รุ่น 40 ปีการศึกษา 2477 มีแต่ชายล้วน 16 คน

จบแพทย์ศิริราช รุ่น 41 ปีการศึกษา 2478 จำนวน 1 คน คือ พญ. ม.ร.ว.นันทา ชุตินทร (ทองแถม) (เลขทะเบียน 87) และยังมีรุ่นน้องที่จบในรุ่นนี้อีก 2 คน คือ พญ.ผ่อง ตัมภ์สุรัตน์ (อินทรรัตน์) (เลขทะเบียน 142) และ พญ.ลมัย โสมนะพันธ์ (ศุขสิกร) (เลขทะเบียน 143) มีผู้ชายที่จบรุ่นนี้ 24 คน

สรุปได้ว่า นิสิตหญิงรุ่นแรกที่รับไว้เข้าเรียน 7 คนนั้น สำเร็จเป็นแพทย์ได้ 5 คน

จากบทความเล่าเพื่อเรื่องหลัง “ห้าสิบปีของนิสิตา”³ ซึ่งเป็นบทความพิเศษจากความทรงจำของเรือโท ศาสตราจารย์ นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ตีพิมพ์ในวารสาร “สารศิริราช” เมื่อปี 2521 แสดงไว้ดังนี้

“เป็นการสมควรที่จะทราบเรื่องราว พวกนักศึกษาหญิงรุ่นแรกนั้น ได้มีทางดำเนินชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง คนหนึ่งลาออกเมื่อเรียนจบภาคที่ 1 เพื่อไปแต่งงาน อีกคนหนึ่งสอบไล่ตกต้องซ้ำชั้น เลยเปลี่ยนไปเรียนวิชาอื่น มีเพียงห้าคนเท่านั้นที่สามารถผ่านไปเรียนต่อในคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ที่นั่น คนหนึ่งสอบไล่ตกเสียสองครั้ง อีกคนหนึ่งหยุดเรียนไปหนึ่งปีเพื่อทำงานเป็นนักเรียนผู้ช่วยอาจารย์ มีสามคนเท่านั้นที่ก้าวหน้าไปตามแผนปกติโดยราบรื่นและสอบสำเร็จเป็นแพทย์หญิงรุ่นแรกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2475 อีกสองคนที่ตกค้างอยู่ได้สำเร็จต่อมาในภายหลัง ในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2510) สองคนที่สอบได้ปริญญาในชุดแรกกำลังเป็นศาสตราจารย์ชั้นสมบูรณในสถานศึกษาเดิมของท่านเอง คนหนึ่งเป็นหัวหน้าภาควิชาคลินิกที่สำคัญด้วย คนที่สามเป็นแพทย์อาชีพส่วนตัวที่มีชื่อเสียงและมีผู้สนับสนุนมาก ในจำนวนสองคนที่ต้องจบล่าช้าไปนั้น คนหนึ่งถึงแก่กรรมภายในไม่กี่ปีหลังจากจบการศึกษา เนื่องจากโรคเรื้อรังอย่างหนึ่งซึ่งได้รับในระหว่างเป็นนักศึกษา ส่วนอีกคนเป็นแพทย์อาชีพส่วนตัวที่มีชื่ออยู่ในจังหวัดใหญ่แห่งหนึ่ง จากเรื่องเหล่านี้ เราอาจกล่าวได้อย่างไม่ต้องสงสัยเลยว่าพวกนักศึกษาหญิงรุ่นแรก – ซึ่งมีสิทธิ์แท้จริงที่เดียวที่จะถือตัวว่าเป็นผู้บุกเบิก – ได้มีพฤติกรรมอย่างไม่มีที่ติและประสบ

ความสำเร็จอย่างดียิ่ง”

จากการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม สามารถรวบรวมข้อมูลโดยสังเขปของนิสิตหญิง 7 คนแรกของประเทศไทยได้ดังนี้

1) ศ. พญ. ท่านผู้หญิงเฉิดฉลอง เนตรศิริ (ไกรจิตติ) (27 สิงหาคม 2452 - 5 สิงหาคม 2542) เป็นธิดาของพระยาภักดีราชทรงสวัสดิ์ (สุใจ ไกรจิตติ) อธิบดีผู้พิพากษามณฑลภูเก็ต ท่านเป็นหัวหน้าภาควิชากุมารเวชศาสตร์คนที่ 2 (วาระ 2511-2512) คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) แต่งงานกับ ศ. นพ.อรุณ เนตรศิริ หัวหน้าภาควิชากุมารเวชศาสตร์คนแรก (วาระ 2489-2511)⁶ ท่านมีธิดา 1 คน คือ รศ.วลัย ขวลิตรำรง แต่งงานกับ ศ. นพ.บูรณะ ขวลิตรำรง (ศิริราช รุ่น 71 ปีการศึกษา 2508) ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล นอกจากนี้ ท่านยังมีน้องสาวต่างมารดา 1 คน คือ รศ. พญ.สงสรี ศรีวรรณบุรณ์ (ศิริราช รุ่น 70 ปีการศึกษา 2507) ภาควิชาพยาธิวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล แต่งงานกับ ศ. นพ.เสปียง ศรีวรรณบุรณ์ (ศิริราช รุ่น 65 ปีการศึกษา 2502) ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีบุตรธิดาเป็นอาจารย์แพทย์ศิริราชทั้ง 2 คน คือ 1) รศ. พญ.กลีบสไบ สรรพกิจ (ศิริราชรุ่น 98 ปีการศึกษา 2535) หัวหน้าสาขาวิชาโลหิตวิทยาและอองโคโลยี ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล แต่งงานกับ ผศ. นพ.ศัลยพงศ์ สรรพกิจ (ศิริราชรุ่น 97 ปีการศึกษา 2534) ภาควิชาศัลยศาสตร์ออร์โธปิดิกส์และกายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล 2) ศ.นพ.สงบ ศรีวรรณบุรณ์ (ศิริราช รุ่น 98 ปีการศึกษา 2535) ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล อดีตผู้อำนวยการศูนย์รักษาสายตาลีสิกศิริราช (คนแรก) แต่งงานกับ พญ. อร ศรีวรรณบุรณ์ แพทย์ประจำสถาบันโรคผิวหนัง และ ร.พ.สมิติเวช สุขุมวิท (บุตรสาวของ ศ. เกียรติคุณ นพ. ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์ วุฒิสมาชิกอดีตนายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล กับ รศ. พญ. อรทัย อดีตอาจารย์ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งคู่จบศิริราช รุ่นที่ 73 ปีการศึกษา 2510)

2) ศ. พญ. ม.ร.ว.สงศรี เกตุสิงห์ (เกษมศรี) (1 พฤษภาคม 2452 - 1 สิงหาคม 2552) เป็นธิดาของหม่อมเจ้าปฏิพัทธ์ เกษมศรีกับหม่อมเนื่อง เกษมศรี ท่านเป็นหัวหน้าภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยาคนที่ 8 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) (วาระ 2510-2512) แต่งงานกับ ศ. นพ.อวย เกตุสิงห์ (ศิริราชร่วมรุ่น 38) หัวหน้าภาควิชาสูติวิทยาคนที่ 4 (วาระ 2488-2509) และหัวหน้าภาควิชาเภสัชวิทยาคนแรก (วาระ 2509-2511)⁶ ท่านไม่มีทายาทสืบสกุล

3) พญ.ไทยเชียง ธรรมารักษ์ (อรุณลักษณ์) (28 มีนาคม 2450 - 2 กรกฎาคม 2541) เป็นธิดาของพระยาอัครราชทรงสิริ (แมน อรุณลักษณ์) ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ในสมัยนั้น กับนางพินิจการโกศล (ยวง) พญ.ไทยเชียงเป็นแพทย์เชี่ยวชาญสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยาที่ทำงานส่วนตัวที่มีชื่อเสียง และเป็นหุ้นส่วนของบริษัทสิลมการแพทย์ แต่งงานกับ นพ.อุดม

ธรรมารักษ์ (ศิริราช รุ่น 39 ปีการศึกษา 2476)⁷ ท่านมีบุตรธิดา 4 คน แต่ไม่มีใครเป็นแพทย์

4) พญ.ชด นิธิประภา (ไม่มีข้อมูลวันเกิดและวันถึงแก่กรรม แต่ พญ.ไทยเขียนให้ข้อมูลว่าอายุที่สุดในกลุ่ม⁴) เป็นบุตรของพระสังฆศาสตร์วินิจฉัย (ชั้น นิธิประภา) ซึ่งเป็นผู้พิพากษา⁸ เป็นโสด ทำงานเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาสรีรวิทยา คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) (สมัยนั้นเรียกตำแหน่งนี้ว่า “อาจารย์ผู้ช่วย (instructor)” ตามที่ปรากฏในหนังสือเวชชนิสิต 2478⁹) ท่านหยุดเรียนไปหนึ่งปีเพื่อทำงานเป็นนักเรียนผู้ช่วยอาจารย์ภาควิชาสรีรวิทยา จึงเรียนจบเข้าไป 1 ปี ท่านถึงแก่กรรมหลังจากเรียนจบแพทย์และเป็นอาจารย์ผู้ช่วยในภาควิชาสรีรวิทยาของศิริราชได้เพียง 2 ปี เนื่องจากเป็นวัณโรคซึ่งได้รับในระหว่างเป็นนักศึกษา⁴

5) พญ. ม.ร.ว.นันทา ชูติกร (ทองแถม) (6 กุมภาพันธ์ 2450 - 25 พฤศจิกายน 2531) เป็นธิดาคณโฑของหม่อมเจ้าคางอก ทองแถม เป็นข้าหลวงพระคลังมณฑลภูเก็ต พญ. ม.ร.ว.นันทา แต่งงานกับ นพ.ชลวิชัย ชูติกร (ศิริราช รุ่น 40 ปีการศึกษา 2477) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งดำรงตำแหน่งนานถึง 30 ปี ก่อนที่จะไปดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีกรมการแพทย์ และรองปลัดกระทรวงสาธารณสุข ท่านมีธิดาจบแพทย์ศิริราชรุ่น 68 คือ พญ.สุภาภรณ์ สุขเอนก (แต่งงานกับ ผศ. นพ.มันสิทธิ์ สุขเอนก ศิริราชรุ่น 67 อาจารย์ประจำภาควิชาพยาธิวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล) และบุตรชายจบแพทย์ศิริราช รุ่น 71 คือ นพ.สุทัศน์ ชูติกร¹⁰ (จากบทความ “ห้าสิบปีของนิสิตา”³ พญ. ม.ร.ว.นันทา สอบไล่ตกถึงสองครั้ง แต่ก็ยังมีความอุตสาหะสูงยิ่งจนเรียนแพทย์สำเร็จจบพร้อมกับศิริราชรุ่น 41 ปีการศึกษา 2478)

6) นางสาวเต็มดวง บุณนาค (ไม่มีข้อมูลวันเกิดและวันถึงแก่กรรม) จากบทความ “ห้าสิบปีของนิสิตา”³ ท่านสอบไล่ตกต้องซ้ำชั้นในขณะเรียนชั้นเตรียมแพทย์ จึงเปลี่ยนไปเรียนวิชาอื่น แต่ไม่ได้แจ้งว่าท่านเรียนจบอะไร เมื่อสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ก็พบชื่อของท่านอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับบ้านพระยาอภิบาลราชไมตรีดังนี้ “ถนนคอนแวนต์มีบ้านอยู่ไม่กี่หลัง ปากถนนคอนแวนต์ด้านสี่ลม ขวามือเป็นบ้านเจ้าคุณอภิบาลราชไมตรี ซึ่งมีคุณเต็มดวง บุณนาค และคุณตุล บุณนาคเป็นนักเรียนเซนต์โยเซฟด้วยกัน”¹¹ แต่เมื่อสืบค้นเรื่องของพระยาอภิบาลราชไมตรี (ต่อม บุณนาค) แล้ว พบว่า ท่านไม่มีธิดาชื่อ เต็มดวง จึงได้สืบค้นจากเว็บไซต์ของสายสกุล บุณนาค¹² ได้ความว่า นางสาวเต็มดวงเป็นธิดาคณโฑของพระยาสุริยานุวงศ์ประวัติ (เต่า บุณนาค) ซึ่งเป็นบุตรชายของพลโทเจ้าพระยาสุรวงศ์ไคววัฒน์ (โต บุณนาค) และเป็นน้องชายของพระยาอภิบาลราชไมตรีที่ได้กล่าวไปข้างต้น พระยาสุริยานุวงศ์ประวัติรับราชการในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2451 เป็นปลัดกรมปี 2453 เป็นเลขานุการมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อมาเลื่อนขึ้นเป็นข้าหลวงมหาดไทยมณฑล ปี 2458 เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ปี 2459 และเป็นเจ้ากรมเวรพิเศษในกระทรวงมหาดไทย ปี 2469 (1 ปีก่อนนางสาวเต็มดวงเข้าเรียนคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์) ท่านขึ้นเป็นปลัดกระทรวงมหาดไทยในปี 2478 จนถึงปี 2481 ที่เกษียณอายุ¹³ นางสาวเต็มดวงมีน้อง 2 คนที่จบแพทย์ศิริราช คือ พญ.ดวงภา

ภรณ์ ธรรมพานิช (ศิริราชรุ่น 45 ปีการศึกษา 2482) กับนายแพทย์ไชโย บุณนาค (ศิริราชรุ่น 47 ปีการศึกษา 2484)⁵ พญ.ไทยเขียนให้ข้อมูลในบทความ “เรื่องของนิสิตหญิง” เขียนโดย พญ.ไทยเขียน ในหนังสือ “จุฬาฯ 50 ปี” เมื่อปี 2510 ว่า นางสาวเต็มดวงมีสุขภาพไม่สู้สมบูรณ์ จึงต้องล้มเลิกการเรียนแพทย์เมื่อจบเตรียมแพทย์ และท่านได้รับราชการเป็นครูอยู่หลายปี หลังจากนั้นประกอบอาชีพส่วนตัว⁴

7) นางสาวอำภา ปิณฑะรุจิ (ยุคตะนันท์) (27 พฤษภาคม 2451 - 14 สิงหาคม 2555) ธิดาของพระพิณจินนการ (บุญเพ็ง ยุคตะนันท์) กับนางพิณจินนการ (ทรัพย์ ยุคตะนันท์) ท่านมีน้องชายบุญธรรม 1 คน คือ ศ. ทพ. อิศระ ยุคตะนันท์ คณบดีท่านแรกของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล¹⁴ ตัวท่านเองเรียนที่โรงเรียนคอนแวนต์ปิ่นรุ่งเดียว กับหม่อมกอบแก้ว อาภากร ณ อยุธยา แล้วมาเรียนสำเร็จมัธยมบริบูรณ์จากโรงเรียนราชินี นำเสียดายที่เข้ามาเรียนเป็นนิสิตเตรียมแพทย์ได้เพียงภาคการศึกษาเดียวก็ล้มป่วยเป็นไข้รากสาดน้อย ซึ่งเป็นโรคร้ายแรงมากในสมัยนั้น เพราะยังไม่มียาบำบัดเฉพาะโรค กินเวลานานกว่าจะหาย จึงต้องลาออกจากมหาวิทยาลัย⁴ ต่อมา ได้แต่งงานกับนายกร จาตุรจินดา เจ้าของบริษัทรับเหมาก่อสร้าง “ซีมิอะและบุตร” ที่มีชื่อเสียงรับงานมากที่สุดในประเทศไทยขณะนั้น (รวมทั้งการสร้างตึกพลอย จาตุรจินดา สำหรับผู้ป่วยของภาควิชาจักษุวิทยาให้กับโรงพยาบาลศิริราช เพื่ออุทิศให้แก่มารดาของนายกร) ต่อมา ครูอำภาแยกทางกับนายกร และแต่งงานกับนายจาง ปิณฑะรุจิ บุตรชายคนโตของ พ.ต.อ. พระนรากรบริรักษ์ (เจิม) กับนางนรากร บริรักษ์ (แอบ)¹⁶ ในบทความ “เรื่องของนิสิตหญิง” เขียนโดย พญ.ไทยเขียน ในหนังสือ “จุฬาฯ 50 ปี” เมื่อปี 2510 นั้น ระบุว่าในขณะนั้น ครูอำภาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนอัมพรไพศาลอนุสรณ์⁴ จากการสืบค้นในสื่อออนไลน์พบข่าวและรูป “ครูอำภา ปิณฑะรุจิ อายุ 104 ปี เพื่อนครูที่สอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนอัมพรไพศาลมาร่วมอวยพรวันเกิด” ให้กับท่านผู้หญิงยงสวดี บุรณะสัมฤทธิ์ อัมพรไพศาล ปุชนิยบุคคลด้านการศึกษาไทย ผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการโรงเรียนอัมพรไพศาล ซึ่งมีอายุ 105 ปี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555¹⁵ แต่ประมาณ 3 เดือนครึ่งหลังจากนั้น ครูอำภาถึงแก่กรรม

การสรรหาผู้มาเป็นนิสิตหญิงรุ่นแรก

ใน “100 เรื่องจามจุรี 100 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เรื่องที่ 27 “แรกเริ่มมีนิสิตหญิงในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ให้ข้อมูลว่า “สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ สรรหานักเรียนหญิงที่จบชั้นมัธยมบริบูรณ์ (มัธยม 8) จำนวน 7 คน”¹⁷ แต่จากการสืบค้น พบความเชื่อมโยงระหว่างผู้ปกครองของนิสิตหญิงรุ่นแรกของไทยกับหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม ดังนี้ หม่อมเจ้าปฏิพัทธ์ เกษมศรี พระบิดาของ พญ. ม.ร.ว.สังศรี ทรงเป็นพระเชษฐาต่างพระมารดาของหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม รับราชการในกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตระหว่างปี 2450-2458¹⁸ ส่วนพระยาฤทธิราชทรงสวัสดิ์ (สุดใจ ไกรจิตติ) บิดาของ พญ.ฉลอง (เฉิดฉลอง) นั้นเป็นอธิบดีผู้พิพากษามณฑลภูเก็ต ระหว่างปี 2452-2461¹⁹ พระยาอัครราชทรงสิริ (แมน อรุณลักษณ์) บิดาของ พญ.ไทยเขียน เป็นเพื่อนสนิทกับพระยาฤทธิราชทรงสวัสดิ์ และ

เวชบันทึกศิริราช

จัดพิมพ์โดยอนุมติของคณะกรรมการ
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล

เวชบันทึกศิริราช

เป็นวารสารวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้เสนอผลงานวิจัย และวิชาการ (Research Article) รายงานผู้ป่วย (Case Report) บทความทางวิชาการที่น่าสนใจ (Academic Article) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการแพทย์ และสาธารณสุข และผู้สนใจทั่วไป บทความที่เผยแพร่ในเวชบันทึกศิริราชมีการควบคุมคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) และสามารถขอประเมินเพื่อความก้าวหน้าในสายงานของบุคลากรสายสนับสนุน

เวชบันทึกศิริราช

ผ่านการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการกลุ่มที่ 2
ในฐานข้อมูล TCI

วัตถุประสงค์

เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัย บทความวิชาการด้านการแพทย์ และสาธารณสุขในวงกว้าง

กำหนดออก

ปีละ 4 เล่ม ในเดือนมกราคม - มีนาคม,
เมษายน - มิถุนายน, กรกฎาคม - กันยายน
และตุลาคม - ธันวาคม

ระบบการจัดการวารสารออนไลน์

เวชบันทึกศิริราช ได้ใช้ระบบการจัดการวารสารออนไลน์ Thai Journals Online (ThaiJo)

ThaiJo ได้รับการติดตั้ง และดูแลโดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Citation Index Centre, TCI) จากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อพัฒนาคุณภาพวารสารไทยในฐานข้อมูล TCI ให้มีมาตรฐานสากล

ขอเชิญชวนผู้สนใจส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในเวชบันทึกศิริราช” ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ผู้สนใจสามารถส่งบทความผ่านอีเมลหรือศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมที่เว็บไซต์

<http://www.tci-thaijo.org/index.php/simedbull>

<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/simedbull/index>